

Panel Ymgynghorol yr Iaith Gymraeg

Welsh Language Advisory Panel

25 Medi 2018 am 2 y prynhawn

Ystafell Gynadledda'r Uned Gwasanaethau Democrataidd, Neuadd y Sir,
Caerfyrddin / Democratic Services' Unit Committee Room, County Hall, Carmarthen

COFNODION A PHWYNTIAU GWEITHREDU

Yn bresennol:

Cyng. Peter Hughes-Griffiths	PHG	Plaid Cymru (Cadeirydd)
Cyng. Edward Thomas	ET	Annibynnol (Is-gadeirydd)
Cyng. Carys Jones	CJ	Plaid Cymru
Cyng. Alun Lenny	AL	Plaid Cymru
Cyng. Sue Allen	SA	Annibynnol
Cyng. Carys Jones	CJ	Plaid Cymru
Cyng. Dorian Williams	DW	Plaid Cymru
Swyddogion		
Jonathan Morgan	JM	Pennaeth Tai a Chymunedau Diogel
Gareth Jones	GJ	Rheolwr Trawsnewid Busnes Digidol
Llinos Evans	LIE	Swyddog Polisi a Phartneriaeth
Bethan James	BJ	Swyddog Hyrwyddo'r Gymraeg

Rhif eitem	Testun a phwyntiau gweithredu:	Yn gyfrifol:
1.	Croeso ac Ymddiheuriadau Croesawyd pawb i'r cyfarfod gan y Cynghorydd Peter Hughes-Griffiths. Derbyniwyd ymddiheuriadau oddi wrth y Cynghorydd Tina Higgins, Cynghorydd Joseff Davies, Wendy Walters, Gwyneth Ayers a Myfanwy Jones.	
2.	Cofnodion y cyfarfod diwethaf 19.7.18 Derbyniwyd y cofnodion fel cofnod cywir o'r cyfarfod. Cadarnhawyd, yn dilyn trafodaeth yn y Bwrdd Gweithredol ar 24 Medi bod y Cynghorydd Rob James yn cymryd lle y Cynghorydd John Prosser ar y Panel. Nodwyd diolch i'r Cynghorydd Prosser am ei gefnogaeth a'r Panel. Nodwyd bod Canolfan Yr Egin wedi agor erbyn hyn a bod noson gwylwyr yn cael ei chynnal yno ar 26 Medi.	

	<p>Nodwyd y byddai'n bositif petai'r Cyngor yn rhoi sylw pellach i'r Ganolfan hon, gan ddenu sylw ymhlith yr Aelodau Etholedig o'r datblygiad, sy'n rhan o Fargen Ddinesig Bae Abertawe.</p> <p>Nodwyd bod trafodaethau wedi bod ar waith gyda Marc Griffiths o ran Cerddoriaeth Cyfrwng Cymraeg a dwyieithog a sefydlu ffrwd arbenigol ar gyfer y Cyngor. Bydd yr isadran TG yn cyfarfod a Marc yn yr wythnosau nesaf er mwyn deall y systemau sydd ar waith yn y safleoedd ac er mwyn datrys rhai problemau, cyn lansio'r ffrwd yn ffurfiol.</p>	
<p>3.</p>	<p>Adrodd ar gynnydd yr is-adran Dai – Jonathan Morgan</p> <p>Croesawyd Jonathan Morgan i'r cyfarfod i roi diweddariad cynnydd o'r is-adran Dai a'r camau gweithredu o ran Strategaeth Hybu'r Gymraeg. Bu JM hefyd yn cyflwyno diweddariad i Fforwm Strategol Sirol y Gymraeg ar 18 Medi.</p> <p>Cafwyd diweddariad o ran y dull gosod newydd sydd wedi ei seilio ar ddewis ar gyfer dyrannu cartrefi. Bydd y gwaith hwn yn rhoi darlun llawer mwy cywir, cyfredol a chynhwysfawr o'r anghenion lleol.</p> <p>Esboniodd JM y gwaith o ran cynnal arolwg anghenion gwledig ym mhentrefi Trelech a Chynwyl Gaeo. Mae'r is-adran yn cynnal dadansoddiad o'r arolwg ar hyn o bryd ac mae gwaith ar droed ym mhentref Meidrim er mwyn diwallu angen yn lleol drwy dreialu bod pobl leol yn medru prynu oddi ar 'gynllun'. Mae'r isadran yn parhau i edrych ar opsiynau ar gyfer Cynwyl Gaeo.</p> <p>Mae'r Cynllun Cartrefi Fforddiadwy bellach yn ei drydydd blwyddyn o weithredu ac mae 500 o gartrefi ychwanegol eisoes wedi'u cyflwyno yn ôl i'r sir.</p> <p>Cadarnhawyd bod cwmni tai 'Cartrefi Croeso' wedi ei sefydlu a bod y cwmni newydd yn cynnig cyfleoedd o'r newydd o ran cyllido a hefyd o ran cynnig darpariaeth tai mwy eang, yn ddibynnol ar yr angen mewn ardal leol.</p> <p>Mae Llywodraeth Cymru yn targedu buddsoddiad o £30 miliwn tuag at eiddo gwag yn y sector preifat ledled Cymru. Ar hyn o bryd, mae Sir Gâr yn gweinyddu dyraniad o £1.9 miliwn sydd eisoes wedi dod a 61 o unedau llety yn ôl i ddefnydd. Yn dilyn trafodaeth yn y Fforwm Strategol Sirol, bydd yr isadran Dai yn edrych ar ddeiliaid sydd wedi cymryd yr unedau gwag yma er mwyn gweld pa effaith a geir yn lleol.</p> <p>Esboniodd JM bod cyfleoedd niferus o ran hyrwyddo'r Gymraeg a dwyieithrwydd ymhlith ein tenantiaid, boed dryw'r cylchlythyr Tenant i Denant neu drwy ymweliadau ein Swyddogion Tai a bydd cyfle i ddatblygu camau gweithredu pellach er mwyn cefnogi gwaith y Strategaeth Hybu.</p> <p>Cafwyd ymholiad gan CJ o ran annog pobl ifanc i gofrestru diddordeb a cytunwyd bod angen cynnal ymgyrch gyhoeddusrwydd er mwyn annog pobl leol fel bod diwallu anghenion lleol.</p> <p>Dyfynnodd AL o Nodyn Technegol 2 sy'n cynnig canllawiau ymarferol ar rôl y system gynllunio wrth ddarparu tai fforddiadwy. Nodir isod y meysydd allweddol lle y dylai'r awdurdodau cynllunio lleol, yr awdurdodau tai, y landlordiaid cymdeithasol cofrestredig a'r datblygwyr preifat gydweithio:</p> <ul style="list-style-type: none"> • cadarnhau beth yw'r angen am dai yn y farchnad dai leol/y marchnadoedd tai lleol; • pennu targedau ar gyfer darparu tai fforddiadwy drwy'r system gynllunio (ledled ardal yr awdurdod ac ar safleoedd penodol); 	

	<ul style="list-style-type: none"> • monitro unrhyw newidiadau yn yr angen am dai; • diweddarau polisiâu cynllunio a thai a'r targedau ar gyfer tai fforddiadwy; • clustnodi safleoedd posibl ar gyfer tai fforddiadwy (gan gynnwys safleoedd ar hap a safleoedd eithriedig gwledig); • defnyddio amodau cynllunio a rhwymedigaethau cynllunio i sicrhau tai fforddiadwy; • sicrhau bod amrywiaeth briodol o ran y mathau o dai ac o ddeiliadaethau a fydd yn cyfrannu at ddiwallu'r angen a nodwyd am dai fforddiadwy ac at wireddu'r amcan o greu cymunedau cymysg a chynaliadwy; • adeiladu a rheoli tai fforddiadwy; • rheoli pwy sy'n cael meddiannu'r tai fforddiadwy, a hynny er mwyn sicrhau mai pobl sydd mewn categorïau penodo o angen sy'n meddiannu'r tai hynny. <p>Esboniwyd hefyd y bydd yr isadran yn cylchredeg gwybodaeth bellach o ran Gosod Syml a'r cyfleoedd i landlordiaid i drosglwyddo cyfrifoldebau o ran rhentu i'r cwmni.</p> <p>Cafwyd trafodaeth o ran diffiniad 'Tai Fforddiadwy' a'i fod yn amrywio o ardal i ardal yn y sir. Cynigiwyd y syniad o 'Gartref Cam Cyntaf' yn hytrach na tai fforddiadwy fel modd o hyrwyddo'r cyfleoedd.</p> <p>Diolchwyd i JM a'i isadran am y gwaith o ran y Strategaeth Dai ac o ran hyrwyddo dwyieithrwydd y sir.</p>	
<p>4.</p>	<p>Technoleg Gwybodaeth – Gareth Jones</p> <p>Croesawyd Gareth Jones i'r cyfarfod o wasanaethau TG y Cyngor. Mae'r isadran yn awyddus i hyrwyddo'r gefnogaeth sydd ar gael o ran defnyddio a hyrwyddo'r Gymraeg.</p> <p>Cafwyd trafodaeth o ran newid cyfeiriadau e-bost i @sirgar.llyw.cymru</p> <p>Cytunwyd i baratoi papur ar gyfer trafodaeth yn y Bwrdd Gweithredol er mwyn penderfynu ar hyn yn ffurfiol, i'w gyflwyno gan y Cynghorydd Peter a'r Cynghorydd Mair Stephens.</p> <p>Cytunwyd hefyd i drafod y syniad o newid y cyfeiriad at Gyngorwyr ar y llyfr cyfeiriadau o Cllr i Cyng.</p> <p>Esboniodd GJ bod y blwch o ran sgiliau Iaith bellach wedi ei ddi-ddymu o'r llyfr cyfeiriadau, wrth i'r system e-bost symud i Office 365. Nodwyd y byddai modd cynnwys y logo siarad Cymraeg fel rhan o lun swyddog / Aelod Etholedig ar y system skype a'r system e-bost. Mae angen gwneud rhai ymholiadau pellach o ran defnyddio lluniau staff a derbyn caniatâd i wneud hynny.</p> <p>Cafwyd trafodaeth o ran systemau newydd mae'r Cyngor yn caffael ac anawsterau sy'n dod i'r amlwg wrth gomisiynu. Nodwyd bod modd gofyn am gefnogaeth oddi wrth Llywodraeth Cymru a Chomisiynydd y Gymraeg o ran rhoi pwysau ar gwmnïoedd i ddarparu'n ddwyieithog.</p> <p>Diolchwyd i Gareth am ei bresenoldeb ar gefnogaeth o ran TG, ar draws y Cyngor.</p>	<p>Polisi / TG</p>
<p>5.</p>	<p>Hybu a chynyddu defnydd gwasanaethau Cymraeg (Safon 81)</p>	

	<p>Esboniodd BJ bod Safonau'r Gymraeg yn gosod cyfrifoldeb ar y Cyngor i hyrwyddo gwasanaethau Cymraeg drwy Safon 81. Mae'r Safonau bellach wedi'u cyflwyno ar draws y Cyngor felly mae'n amserol cael trafodaeth o ran cyfleoedd i annog pobl i ddefnyddio'r Gymraeg wrth gysylltu a ni.</p> <p>Amlinellodd BJ y cyfleoedd sydd ar gael drwy'r amrywiol adrannau a'r dulliau gwahanol o gysylltu a'r cyngor (e.e. gwefan, galwadau ffon, cyswllt wyneb yn wyneb a ffurflenni).</p> <p>Amlygodd BJ rhai gwasanaethau posib o bob adran, gan gynnwys y gwasanaeth Gweithwyr Cymdeithasol a Seicolegwyr Addysg, Gwasanaethau Ieuencid, Diogelwch Ffyrdd a Gofal Cymdeithasol.</p> <p>Nodwyd bod nifer o enghreifftiau lle nad yw aelodau o'r cyhoedd yn defnyddio'r Gymraeg ac mae'n hanfodol ein bod yn deall y rhesymeg a'r rhwystrau sy'n wynebu ein cwsmeriaid.</p> <p>Pwysleisiwyd bod angen monitro cynnydd ac er mwyn gwneud hynny bod angen cael gwaelodlin o ble dy ni arni ar hyn o bryd.</p> <p>Cynigwyd y dylid dechrau'r gwaith gyda phob bregus a phobl hyn, pobl byddai'n fwy cysurus i dderbyn gwasanaethau a gofal drwy gyfrwng y Gymraeg. Byddai gan Fframwaith Strategol Mwy na Geiriau rôl allweddol i chwarae yn hyn.</p> <p>Mae'r meddylfryd yn parhau bod angen i faterion swyddogol cael eu cynnal drwy gyfrwng y Saesneg. Nodwyd hefyd nad yw'r cyhoedd yn ymwybodol bod nifer uchel o staff y Cyngor yn ddwyieithog a gellir gwneud mwy i hyrwyddo hyn.</p> <p>Nodwyd bod disgwyliadau Cymry Cymraeg yn isel gan fod y nifer o wasanaethau ehangach ddim ar gael yn ddwyieithog a cafwyd enghreifftiau megis Cyfoeth Naturiol Cymru a BT.</p> <p>Cafwyd sylwadau o ran gwefan gorfforaethol y Cyngor a'i bod hi'n anodd i ganfod yr union wybodaeth sydd ei angen.</p> <p>Cytunwyd i edrych ar Wasanaethau i Oedolion a'r Gwasanaeth Ieuencid gan goladu data ar argaeledd y Gymraeg a'r sgiliau ymhlith y staff. Cyflwynir manylion pellach yn y cyfarfod nesaf.</p>	BJ
6.	<p>Diweddariad</p> <p>Cylchredwyd manylion o ran yr Arolwg Poblogaeth Cenedlaethol a gyhoeddwyd ar ddydd Gwener 21 Medi. Mae'r canlyniadau yn dangos cynnydd yn nifer y siaradwyr Cymraeg ar draws Cymru, ac yn Sir Gâr i 91,200 sef 51.5%. Sampl ar draws Cymru a gynhaliwyd felly mae angen bod yn ofalus wrth gyfeirio at y data.</p>	
7.	<p>Unrhyw fater arall</p> <p>Nododd CJ nad yw'r dewis Cymraeg ar beiriant parcio yn Wilkinsons yn gweithio ac y gallai hyn roi camargraff o ran data defnyddwyr.</p>	
8.	<p>Dyddiad y cyfarfod nesaf</p> <p>19 Rhagfyr 2018, 10 o'r gloch</p>	